Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאנס-פרייז
בעגינגט מיט דעם עמפפאנגע דער
ערסטען בלאטטעס.

די רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואייצנער בולוואר נומ׳ 29.
וואָהין מאן אויך די פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבט.

יודישע
פּעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייםאל וואָכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג
אונד קאָסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. קר. ע. וו.
פירטעליעהר-2 גולד.50 קר. ע. וו.

פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר׳ 2 גולד.75 קר. ע. וו.

Nr. 10, פֿינפֿצעהנטער יאהרגאנג | פעסט. מאָנטאג יד שבט ה׳תרמ״ג. | Pest, den 22 Jänner 1883.

די טאפּאָלצאער פּעטיציאָן.

וו׳א בער״טס בעקאננט, האבען א״ניגע יודענ-פ״נדע א׳ם טאפּאָלצא (זאלאער קאָמ׳טאט) א״נע פעט׳צ׳אָן אן דען אונגאר׳שען ר״כסטאג גער׳כטעט, א׳ן וועלכער פּערלאנגט ווירד, דאס אבגעאָרדנעטענהויז מאָגע דען 17טען געזעטצ-ארט׳קעל פֿאָם יאהרע 1867 א׳בער די עמאנצ׳פאצ׳אָן דער יודען אבשאפֿפֿען — אונד דען געזעטצ-ענטוואורף א׳בער די א״נפ׳הרונג דער צ׳וויל-עהע פֿאללען לאססען.

דיעזע פעט׳צ׳אָן זאָללטע א׳ן דער פֿאָרגעסטריגען זיטצונג דעס אונגאר׳שען ר״כסטאגעס צור פֿערהאנדלונג געלאנגען.

פ״טאג אבענד האבען זאָוואָהל די דעפּוטירטען דער רעכטען פארט״א, אלס אויך די דער ל׳נקען פארט״א א׳ן א׳הרען קלובס א״נע פֿאָרבעראטהונג א׳בער דיעזע זאָנדערבארע פעט׳צ׳אָן אבגעהאלטען.

וו׳א וו׳ר בער״טס מ׳טגעטה״לט, האט די ר״כסטאגס-קאָמ׳סס׳אָן, וועלכער מאן יענע פעט׳צ׳אָן צור פר׳פֿ׳נג פֿאָרגעלעגט, דען בעשלוס געפֿאסט, דעם ר״כסטאגע דען אנטראג צו שטעללען, דיעזע פעט׳צ׳אָן גאר נ׳כט צו בער׳קז׳כט׳גען אונד א׳בער דיעזעלבע צור טאגעס-אָרדנונג צו א׳בערגעהען, וואס זאָ פֿ׳על ה״סט: דאס דער ר״כסטאג צו דען א׳בר׳גען פֿאָרצונעהמענדען בעראטהונגס-געגענשטענדען א׳בערגעהע אונד א׳ם דיעזע פעט׳צ׳אָן ז׳ך גאר נ׳כט ק׳מםערע.

א׳ם קל׳ב דער רעכטען פארט״א א׳זט דיעזער אנטראג דער פעט׳צ׳אָנס-קאָממ׳סס׳אָן א״נשט׳מם׳ג אנגענאָממען וואָרדען.

א׳ם קל׳בע דער ל׳נקען פארט״א קאם עס דא צו א״נער זעהר לעבהאפֿטען בעראטהונג. שאָן ז׳ט לענגערער צ״ט ז׳כט די ל׳נקע-פארט״א די געלעגענה״ט, צו צ״גען, וועלכע שטעללונג ז׳א דעם געגענוו׳רט׳גען אנט׳-סעמ׳ט׳שען טר״בען א׳ן אונגארן געגענא׳בער א״נגענהמע. דענן, וו׳א וו׳ר ז׳נערצ״ט געמעלדעט, א׳זט אונטער דעם פֿאָלקע דער גל״בע פֿערבר״טעט, דאס די ל׳נקען ל״טער אנט׳-סעמ׳טען ז׳נד, וו״ל צו א׳הרער פארט״א יוליאוס הער-האָוואָ, א׳וואן ש׳מאָנ׳, געזא אָנאָד׳ אונד עטער׳ך סאלאי געהאָרען. — ד׳א ל׳נקע פארט״א ז׳כטע נון, געגען דיעזען פֿערדאכט ענטש׳עדען שטעללונג צו נעהמען, אונד צו בעוו״זען, דאס ז׳א וו׳רד׳ג א׳זט, דען נאמען „קאָשוטה-פארט״א“ צו פ׳הרען, א׳נדעם ז׳א לאָשוטה׳ס פֿר״ז׳נג׳גע געדאנקען א׳בער ד׳א עמאנצ׳פאצ׳אָן דער יודען צו דען א׳הר׳גען מאכט.

א׳ן דיעזער קאָנפֿערענץ דער ל׳נקען פארט״א נאהם צוערסט גאבר׳על א׳גראָן דאס וואָרט אונד בעאנטראגטע, דאס אויך ד׳א ל׳נקע פארט״א דען יודענפֿר״נדל׳כען אנטראג דער פעט׳צ׳אָנס-קאָממ׳ס׳אָן פֿאָללקאָממען אננעהמע.

ה׳ער׳בער ענטשפאנן ז׳ך נון א״נע לענגערע בעראטהונג, אן וועלכער ב״נאהע אללע מ׳טגל׳עדער ד׳עזער קאָנפֿערענץ טה״לנאהמען — אונד וואורדע של׳עסל׳ך דער אנטראג דעם הערן א׳גראָן פֿאָן דער א׳בערוו״גענדען מאיאָר׳טעט אנגענאָממען. גל״כצ״ט׳ג וואורדע אויך פֿאָן א׳גראָן בעאנטראגט, דען שטאנדפונקט דער ל׳נקען פארט״א געגענא׳בער דעם אנט׳-סעמ׳ט׳סמוס א׳ן דער אָפֿפֿענטל׳כען ז׳טצונג דעס ר״כסטאגעס קלאר צו בעצ״כנען.

נאך ערל׳עד׳גונג ד׳עזעס געגענשטאנדעס נאהם גאבר׳על א׳גראָן אבערמאלס דאס וואָרט, א׳ם אנגע-

ז׳כטס דעם טעגל׳ך מעהר א׳בערהאנד נעהמענדען אנט׳-סעמ׳ט׳שען טר״בענס צו ערקלערען, דאס עס נאָטהווענד׳ג וועהרע, דאס ד׳א פארט״א דאגעגען אָפֿפֿענטל׳ך שטעללונג נעהמע. ד׳א פארט״א מ׳ט ד׳עזעם טר״בען אויף דאס ענטש׳עדענסטע פֿערדאממען אונד דאסזעלבע אלס א׳ם האָכסטען גראדע א׳נוו׳רד׳ג בעצ״כנען. א׳גראָן בעאנטראגטע, דאס ד׳א פארט״א פֿאָלגענדען בעשלוס פֿאססע:

„דער קל׳ב דער ל׳נקען פארט״א ערקלערט, דאס ער, נאכדעם דער 17. געזעטצ-ארט׳קעל פֿאָם יאהרע 1867 א׳בער ד׳א גל״כבערעכט׳גונג דער יודען א״נע פֿאָלגע דער ערהאבענען „גרונדזעטצע דער רעכטס-גל״כה״ט, רעל׳ג׳אָנס-פֿר״ה״ט אונד בר׳דערל׳כק״ט א׳זט, ד׳א א׳פֿרעכטהאלטונג ד׳עזעס געזעטצעס פֿאָרדערט — אונד בעשל׳עסט, דאס ד׳א פארט״א ג ע ג ע ן א״נע ענדערונג ד׳עזעס געזעטצעס א׳זט — אונד דאס ד׳א א נ נ א ה ם ע ד׳ ע ז ע ס בעשלוססעס אלס ב׳נדענדע פארט״-פֿראגע בעטראכטעט ווירד!“ (דאס ה״סט זאָפֿ׳על, דאס דער׳ענ׳גע, וועלכער געגען ד׳עזען פֿר״ז׳נג׳גען בעשלוס שט׳מםט, נ׳כט צור ל׳נקען פארט״א געהאָרען קאנן.)

עס ענטשפאנן ז׳ך א׳בער ד׳עזען בעשלוס-אנטראג א״נע לענגערע אונד שט׳רמ׳שע בעראטהונג. ד׳א ל׳נקען דעפּוט׳רטען בעקאָשי אונד האלאס וואָרען געגען ד׳עזען בעשלוס-אנטראג. דער דעפּוט׳רטע יאָזעף מאדאראס דאגעגען ב׳ל׳גטע פֿאָללשטענד׳ג ד׳א ערהאבענען גרונדזעטצע, ד׳א א׳ן ד׳עזעם בעשלוס-אנטראגע א׳סגעדר׳קט ז׳נד. — אויך דער דעפּוט׳רטע אָטטאָ הערמאנן זאגטע, דאס ער מ׳ט דעם פֿר״ז׳נג׳גען ג״סטע ד׳עזעס בעשלוס-אנטראגעס א״פֿערשטאנדען א׳זט. יעדאָך האט ער א״נען אנדערען אנטראג פֿאָרבער״טעט, נאך וועלכעם דער ר״כסטאג א׳פֿגעפֿאָרדערט ווערדען זאָללע, א׳סצ׳שפרעכען, דאס א׳ן י ו ד׳ ש ע ר קאָנגרעס א״נבעריפֿען ווערדע, וועלכער ד׳א א׳פֿגאבע העטטע, ד׳א יודישע קאָנפֿעסס׳אָן א׳ם אונגאר׳שען ג״סטע צו רעפֿאָרמ׳רען.

של׳עסל׳ך קאם עס צור אבשט׳מם׳נג, אונד וואורדע א׳גראָנס בעשלוס-אנטראג פֿאָן דער א׳בערוו׳עגענדען מאיאָר׳טעט אנגענאָממען. געגען ד׳א אננאהמע שט׳מםטען בלאָס ד׳א דעפּוט׳רטען: בעקאָשי, האלאס, פֿארקאש, סאלאי אונד פ׳רסט ארטה׳ר א׳רעסקאלצ׳ (ד׳עזער א׳זט דעפּוט׳רטער דעס טאפּאָלצאער בעצ׳רקעס). ד׳א דעפּוט׳רטען אָנאָד׳ אונד ש׳מאָנ׳ וואָרען ד׳עסמאל נ׳כט א׳ן דער קל׳ב-ז׳טצונג, אונד וועהאָוואי א׳זט בעקאננטל׳ך שאָן לענגסט פֿאָם קל׳ב דער ל׳נקען פארט״א א׳סגעשטאָססען וואָרדען. סאלאי, וועלכער ד׳עזער קאָנפֿערענץ פֿאָן אנפֿאנג ב׳ז צו ענדע בע׳וואָהנטע, שפראך וועהרענד דערזעלבען ק״ן וואָרט.

בעמ׳ערק׳נסוועהרט א׳זט, דאס פֿערהאלטען דעס דעפּוט׳רטען געזא אָנאָד׳ צו קעננען. דערזעלבע האט נעמל׳ך פֿאר א״נ׳גען טאגען פֿערל׳טען לאססען, דאס ער ב״א דער פֿערהאנדלונג דער טאפּאָלצאער פעט׳צ׳אָן א׳ם ר״כסטאגע ד׳עזע פעט׳צ׳אָן א׳בער אבשאפֿפֿונג דער יודען-עמאנצ׳פאצ׳אָן א׳נטערשט׳טצען ווערדע. עס פֿראגטע ז׳ך: אָב ער אנגעז׳כטס דעס פארט״-בעשלוססעס ב״א ז״נער אבז׳כט פֿערבל״בען ווערדע? דענן א׳ם פֿאללע, ער פ׳ר ד׳א אבשאפֿפֿונג דער יודען-עמאנצ׳פאצ׳אָן שפרעכען זאָללטע, זאָ מ׳סטע ער א׳ם ז׳נגע דעם געגאנגענען בעשלוססעס פֿאָן דער ל׳נקען פארט״א א׳סגעשלאָססען ווערדען.

ווא עס ה״סט, ווערדען א״ן פאאר אנט׳-סעמ׳ט׳שע מ׳טגל׳עדער פֿאָן דער ל׳נקען פארט״א גענצל׳ך א׳סטרעטען, אונד זאָמ׳ט ווערדען ד׳א אנט׳-סעמ׳ט׳שען דעפּוט׳רטען א׳ם אונגאר׳שען ר״כסטאגע א׳סערהאלב דער פארט״ען אונד גאנץ פֿערא״נצעלט דאשטעהען.

אויך א׳ם קל׳ב דער רעכטען פארט״א קאם עס צו א״נער זעהר לעבהאפֿטען פֿערהאנדלונג. ט׳סאָ שטעללטע אן ד׳א פארט״א ד׳א דר׳נגענדע ב׳טטע, יעדעס קאָנפֿעסס׳אָנעללען שטר״טע ענטש׳עדען א׳סצ׳ווייכען אונד אללעס צו טהון, דאמ׳ט א״נטראכט אונד פֿר׳עדע צווישען דען קאָנפֿעסס׳אָנען נ׳כט געשטאָרט ווערדען.

עס וואורדע דא א׳בער דר״א פעט׳צ׳אָנען בעראטהען: 1) א׳בער ד׳א פעט׳צ׳אָן דער ג״סטל׳כק״ט, וועלכע געגען ד׳א קאָנפֿעסס׳אָנסלאָזען ש׳לען אונד געגען ד׳א צ׳וויל-עהע גער׳כטעט א׳זט. 2) א׳בער ד׳א טאפּאָלצאער פעט׳צ׳אָן, אונד 3) א׳בער ד׳א פעט׳צ׳אָן דעס ערלויער א׳זראעל׳ט׳שען געזעלל׳גק״טס-קל׳בס, וועלכע פֿאָרדערטע, דאס ד׳א גמרא קינפֿט׳גה׳ן נור א׳ן אונגאר׳שער שפראכע א׳נטערר׳כטעט ווערדע אונד דאס נור זאָלכע ראבב׳נען, ד׳א א׳ם פעסטער ראבב׳נער-סעמ׳נאר א׳סגעב׳לדעט וואורדען, א״נע אנשטעללונג א׳ן דען אונגאר׳שען י׳ד׳שען געמ״נדען ערהאלטען זאָללען. — א׳בער ד׳א ערסטע פעט׳צ׳אָן א״בערטע ז׳ך דא ט׳סאָ א׳ן זעלבעם ז׳נגע, א׳ן וועלכעם ער א׳ן דער פֿאָרגעסטר׳גען ז׳טצונג דעס ר״כסטאגעס געשפראָכען. (ז׳עהע דען צוו״טען ארט׳קעל.) — הינז׳כטל׳ך דער פעט׳צ׳אָן א׳בער ד׳א אבשאפֿפֿונג דער יודען-עמאנצ׳פאצ׳אָן ל״טעט דער אנטראג דער פעט׳צ׳אָנס-קאָממ׳סס׳אָן, דאס דער ר״כסטאג גאר ק״נען גרונד צו א״נער זאָלכען מאסרעגעל פ׳נדע אונד דאר׳בער צור טאגעס-אָרדנונג א׳בערגעהע. דער רעפֿערענט דער פעט׳צ׳אָנס-קאָממ׳ס-ס׳אָן, הערר בערזעוו׳טצ׳, זאגטע נאָך, דאס א׳ן ד׳עזעם פֿאללע אויך נאָטהווענד׳ג א׳זט, דאס ד׳א ל׳בעראלע רעג׳ערונגס-פארט״א א״נע זאָלכע צו-מ׳טהונג, וו׳א ז׳א אן דען ר״כסטאג פֿאָן דען טאפּאָלצאער וועהלערן געשטעללט ווירד, מ׳ט ענט-ר׳סטונג צור׳קוו״זע. — ה׳נז׳כטל׳ך דער ערלויער פע-ט׳צ׳אָן בעאנטראגטע ד׳א פעט׳צ׳אָנס-קאָממ׳סס׳אָן, דאס מאן ד׳א פֿאָרדערונג ד׳עזעס געזעלל׳גק״טס-קל׳בס דעם קולטוס-מ׳נ׳סטער צור פר׳פֿונג צו-שטעללע! — אבער דער וו׳צע-פרעז׳דענט דעס קל׳בס דער ל׳בעראלען רעג׳ערונגס-פארט״א, נעמל׳ך הערר פ״ל זאָנגטאגה, מ״נטע, דאס מאן ד׳עזעס געז׳ך גאנץ א״נפֿאך נאך ערלוי׳א צור׳ק-ש׳קע; דענן וועגן דער ר״כסטאג ד׳עזע פעט׳צ׳אָן א״נעם מ׳נ׳סטער צושטעללט, בעד״טעט דאס זאָ פ׳על, דאס ז׳ך דער ר״כסטאג א׳ן קאָנפֿעסס׳אָנעללע אנגעלעגענה״טען א״נמ׳שט — אונד דאס וו׳נשט נ׳עמאנד! מאָגען ד׳א יודען א׳הרע גמרא א׳ן וועלכער שפראכע א׳מםער א׳נטערר׳כטען, וועגן נור א׳הרע של׳גענשטענדע א׳ן אונגאר׳שער שפראכע געלעהרט ווערדען. — א׳ן עהנל׳כעם ז׳נגע שפראך אויך יול׳אוס האָרוואטה. עס וואורדע נון בעשלאָססען, ד׳א אבשט׳מם׳נג א׳בער ד׳עזע ערלויער פעט׳צ׳אָן נ׳כט אלס פארט״א-פֿראגע צו בעהאנדלען, דאס ה״סט: יעדער דעפּוט׳רטע קאנן ה׳ער׳בער נאך בעל׳עבען ז״נע שט׳מםע אב-געבען, אָהנע ה׳עד׳רך פֿאָן דער פארט״א א׳סש״-דען צו מ׳סטען.

בראננטע; ער ליעס אין פֿאָלגע דעססען דיא לאמפע פֿאללען אונד צוואר אויף איינען הויפֿען שטראָה, וועלכעס נאטירליך אלזאָגלייך אין איין פֿלאממען-מעער זיך פֿערוואנדעלטע. האַרט נעבען דיעזעם שטראָה-הויפֿען בעפֿאנד זיך איין פֿאס מיט פעטראָלעאום, וועלכעס פֿאָן דען פֿלאממען ערגריפֿפֿען, זאָפֿאָרט עקספלאָדירטע. אין וועניגען מינוטען וואר דער גאנצע צירקוס-בוי, דער אוים ברעטטערן בעשטאנד, דער ערדע גלייך. מאַן זאָה בלאָס גליהענדע לייבען אונד לייבענ-טהיילע אויף איינאנדער געשיכטעט. פֿאָן דען 1200 בעזוכערן וואורדען איבער 700 פֿערבראננט אונד קוים 500 קאָננטען זיך רעטטען. פֿאָן דען 700, דיא דען פֿלאממען צום אָפֿפֿער געפֿאללען, זינד 420 יודען, דיא איבריגען אבער רוססען, פֿאָלען אונד אויך איינינע דייטשע. דא אין בערדיטשעוו קיין זאלך גראָסער האָף פֿאָרהאנדען, אום דיא לייכען דאהין צו פֿיהרען, מוסטע מאַן זיא אויף דער וויעזע נעבענאיינאנדער לעגען, דאמיט איהרע אנגעהאָריגען הערבייקאָממען קאָננען אונד דיא פֿעראונגליקטען, דערען געזיכטער פֿערבראננט זינד, וויעניגסטענס אן דען קליידער-רעסטען ערקעננען. אין יודישען קרייזען הערשט איינע דאָפּפּעלט טיעפֿע איינפֿרעגונג. דא פֿיעלע יונגע פֿרויען אין דיעזער אונגליקליכען וועיזע אום איהרע מעננער געקאָממען, זאָ פֿירכטעט מאַן דעננאך, דאס מאַן איהנען איינע וויעדער-פֿערהייראטהונג אוים רעליגיאָזען גרינדען ניכט געשטאטטען ווערדע, נאַמענטליך דא עס אויך ביים וויענער צירקוס-בראנדע זיך הערויס-געשטעללט, דאס פֿיעלע פערזאָנען, דיא מאַן טאָדט גלייבטע, דיא געלעגענהייט דאצו בענוטצטען, אום אין דיא פֿרעמדע צו וואנדערן, אום זיך איהרען גלייביגערן, אָפֿט אויך איהרען פֿרויען, צו ענטציעהען!

* (דיא איבערשוועממונגס-געפֿאהר פֿאָראיבער.) דיא אמטליכען וואססער-שטאנדס-בעריכטע מעלדען הייטע פֿאָן אללען שטאציאָנען איין וויטערעס פֿאללען דעס וואססערס. אויך אוים דען אונטערען דאָנוי-שטאציאָנען ווירד דיא וואססער-געפֿאהר אלס בעזייטיגט געמעלדעט.

* (אונגליק דורך אונפֿאָרזיכטיגקייט.) אוים דער היילינגען שטאדט „צפת" ווירד דעם „איזראעליט" בעריכטעט: דיעזער טאגע פֿייערטען יודיש-רוסישע פֿליכטלינגע, דיא אין איינעם בענאכבארטען דאָרפֿע זיך ניעדערגעלאססען אונד דאָרט איינע אקערבוי-קאָלאָניע בילדען, דיא האָכצייט איינעם יונגען פּאארעס אוים איהרער מיטטע. איינער דיעזער האָכצייטס-געסטע פֿייערטע, גלייכזאם אלס צייכען דער פֿריידע איין געוועהר אב, וואָדורך אונגליקליכערווייזע איין עבען פֿאָראיבערגעהענדער טירקע ערשאָססען וואורדע. זאָגלייך ראָטטעטע זיך דאס פֿאָלק צוזאממען. דיא געפֿאהר פֿיר דיא גאנצע יודישע קאָלאָניע וואר איינע זעהר גראָסע. עס איזט נור דעם שנעללען איינשרייטען דער בעהאָרדע צו פֿערדאנקען, דאס דיא איינגעבערענטע טירקישע בעפֿאָלקערונג אונטער דען רוסיש-יודישען פֿליכטלינגען קיין גרויענהאַפֿטעס בלוטבאד אנריכטעטע. דיא אונטערזוכונג איזט אים צוגע. דער פֿאלל איזט אללערדינגס האָכסט בעדויערליך. דיא רוסישען יודען זאָללטען דאָך טראכטען, דיא פֿריינדשאַפֿט דער טירקישען בעפֿאָלקערונג פֿיר זיך צו געווינגען. —

נאכטראג.

דיא נייעסטען פּאַריזער דעפּעשען מעלדען: דעם פֿערהאַפֿטעטען פּרינצען יעראָמע נאַפּאָלעאָן ערלייבטע מאַן, זיינע פֿריינדע אים בעזוכע צו עמפּפֿאַנגען. דער פֿינפֿטע נאַפּאָלעאָן אונטערהיעלט זיך אויך געסטערן מיט זיינען ביידען אַדוואָקאַטען. דער פּרינץ בעפֿינדעט זיך זעהר וואָהל אונד זאגטע צו זיינען אַדוואָקאַטען: ער זיא מיט דער ווירקונג זיינעס אויפֿריפֿעס, וועלכער דורך זיינע פֿערהאַפֿטונג נור נאָך מעהר אייפֿלוס מאַכטע, זעהר צופֿריעדען.

דאס פֿראַנצאָזישע פּאַרלאַמענט ווירד דען אנטראג דעם דעפּוטירטען, דאס אללע, דיא אויף דען פֿראַנצאָזישען טהראָן אנשפּרוך מאַכען, אוים פֿראַנקרייך אויסגעשלאָססען ווערדען מאָגע, ניכט אננעהמען. עס ווירד בלאָס דער פֿראַנצאָזישען רעגיערונג דיא פֿאָללמאַכט ערטהיילט, נאָטהיגענפֿאללס דעם טרייבען דעם איינען אָדער אנדערען פֿראַנצאָזישען פּרינצען, דער אויף דען טהראָן אנשפּריכע ערהעבען זאָללטע, קרעפֿטיגסט ענטגעגענצוטרעטען.

דער פֿראַנצאָזישע קריעגס-מיניסטער וואורדע איינגעפֿאָדערט, דאריבער נאַכפֿאָרשונגען צו האַלטען, אָב ניכט בעריייטס פֿערזוכט וואָרדען איזט, דיא אָפֿפֿיציערע צו איינעם שטאאַטס-שטרייכע צו פֿערליישען, דענן אין לעטצטערער צייט האַבען פֿיעלע אָפֿפֿיציערע מיט דעם פּרינצען פֿאָן אָרלעאַנס איינען לעבהאַפֿטען פֿערקעהר געהאַבט. דיא באָנאַפּאַרטיסטען מאַכען נאָך פֿאָרטוועהרענד גראָסע שפּעקטאַקעל אונד רופֿען: „עס לעבע יעראָמע נאַפּאָלעאָן, אלס קאַיזער פֿאָן פֿראַנקרייך!"

וויא אים דאָס טעלעגראַפֿירט ווירד, האט דער דאָרטיגע פֿראַנצאָזישע געזאַנדטע דעם איטאַליענישען אויסווערטיגען מיניסטער דיא גרינדע אנגעגעבען, וועלכע דיא פֿראַנצאָזישע רעגיערונג בעשטיממטען, דען פּרינצען יעראָמע נאַפּאָלעאָן צו פֿערהאַפֿטען. דער פֿראַנצאָזישע געזאַנדטע ביים ראָמישען האָפֿע מוסטע דיעס דאהער טהון, וויל יעראָמע נאַפּאָלעאָן בעקאַנטליך דער שוואָגער דעם יעטציגען קאָניגס פֿאָן איטאַליען איזט. דער קאָניג פֿאָן איטאַליען האט פֿריהער פֿאָן דיעזעם פֿאָרהאַבען דעם פּרינצען נאַפּאָלעאָן ניכט געוואוסט — אונד זעלבסט דיא איינענע פֿרויא דעם פּרינצען, נעמליך דיא איטאַליענישע פּרינצעססין קלאָטילדע, וואר שפּראַכלאָז פֿאָר איבערראַשונג געוועזען, אלס זיא דיא דעפּעשע איבער דאס איינטרעטען איהרעס מאננעס אין פּאַריז ערהאלטען.

פֿערלאָזונג
דער סאלם-לאָזע.

ביי דער אם 15-טען יענער פֿאָרגענאָממענען ציעהונג וואורדען פֿאָלגענדע געווינג-נוממערן געצאָגען. אונד צוואר: פֿיעל דער הויפּטטרעפֿפֿער מיט 40000 גולדען נומ' 13885; — דער 2-טע טרעפֿפֿער מיט 4000 גולד. אויף נומ' 9652 — אונד דער 3-טע טרעפֿפֿער מיט 200 גולדען אויף נו' 7210; — פֿערנער געווינגען: יע 400 גולד' נו' 26943 אונד 72204; יע 200 גולד' נו' 12055 37997 76507 אונד 89549; יע 120 גול' נו' 7191 13809 57043 60861 62456 62856 86036 89006, אונד יע 100 גולדען געווינגען נו' 12488 13471 13723 27153 34642 39155 41977 52172 55429 65220 93097 95236 אונד 97351.

געשעפֿטסבעריכט.
פעסטער פרייזע.

געטריידע-געשעפֿט. פֿאָן ווייצען וואר געסטערן מעסיג צו מאַרקטע געבראַכט, דער פֿערקויף וואר שוואך, 10000 מעטרצ' וואורדען פֿערקויפֿט.

ווייצען, טהייס- 300 מטרצ' 80.5 כ' 10'25 גולד. 200 מטרצ' 80'5 ק' 10,35 גול. 100 מטרצ' 79'5 קילאָ 10'10 גולד. — 100 מטצ' 80. קילאָ 10,25 גולד — 300 מעטער-צענטנער, 80 קילאָגראַמם 10.35 גול. 300 מרצי 79,0 ק' 10,20. 400 מעטצ' 79' ק' —.10 גול. 100 מטרי '78 9,95 גול, 100 מעטערצ' 77,7 קילאָ 9,85 גולד. 100 מטצי 77,5 קילאָ' 9'80 גולד. 100 מעטרצר' '79 קילאָ 10.30 גול. פעסטער-באָדען 300 מעטרצט. 77.5 קילאָ 9.60 גולד — נאָרד-אונגארישע 200 מעטרצער, 80. קילאָ' 9,85 גולד. 100 מטרצ' 79'9 כ' 9.70 גול. 500 מעטרצי '78 קילאָ 9.75 — באַטשקער 100 מעטער-צענט' 80.4 קילאָ 10.50 גולדען. (אללעס פער 100 קילאָ.)

קאָרן 6.70—6.85 גולד.
קוקורוץ (נייער) 6.05—6.85 גולד.
האַפֿער 6.30—6.65 גולד.

פעסטער שלאַכטפֿיעה-מאַרקט. ביי דער אם 18-טען ד. מ. היער אין פעסט אבגעהאלטענען וואָכענ-מאַרקטע וואורדען 1779 שטיק גראָס- אונד 697 קליינ-פֿיעה צו מאַרקטע געבראַכט. היעפֿאָן וואורדען פֿערקויפֿט: 26 שטיק שטיערע, פער שטיק פֿאָן 66-145 גולדען 1001 אָכסען דאס פּאאר פֿאָן 184—347 גולד. 560 קיהע, דאס פּאאר פֿאָן 135—262 גולד. 118 מעלק-קיהע דאס שטיק פֿאָן 90—486 גול. שטיק 64 ביפֿפֿעל, דאס פּאאר צו 155—248 גול. 469 שטיק קעלבער, דאס שטיק פֿאָן 16—42 גולד. 228 שטיק שאָפֿפֿע דאס פּאאר 6—11 גולד. פרייזע פער 100 קילאָ: אָכסענ-פֿלייש 51.—54.— גולד — קוה-פֿלייש 48,5—51 גולד., קאלב-פֿלייש 46 — 86 גול' ביפֿפֿעל-פֿלייש 46—49.— גולד.

לאָטטאָ-ציעהונג פֿאָם 17. יענער 1883.
ברינן 7 47 51 58 90

פֿעראַנטוואָרטליכער רעדאַקטער: מאיר בר"י רייז.

פֿרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאַבעללע.

פֿריכטע ווייצען	קילאָגראַמם פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראַמם
נאָרד-אונגארישער	75	. .
.	76	. .
.	77	. .
.	78	9.15 – 9.25
.	79	9.30 – 9.35
.	80	9.40 – 9.45
.	81	9.50 – 9.55
פעסטער-באָדען	75	. .
.	76	. .
.	77	. .
.	78	9.65 – 9.80
.	79	9.85 – 9.95
.	80	10.— – 10.05
.	81	10.10 – 10.15
טהייס	75	. .
.	76	. .
.	77	. .
.	78	9.70 – 9.85
.	79	9.90 – 10.—
.	80	10.05 – 10.10
.	81	10.15 – 10.20
וויעסעלבורגער	76	. .
.	77	. .
.	78	9.65 – 9.80
.	79	9.85 – 9.95
.	80	10.— – 10.05
.	81	10.10 – 10.15

פֿריכטע	קילאָגראַמם פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראַמם
קאָרן	70 —	7.30 – 7.—
גערסטע פֿאַלץ	62	—.— – —.—
" פֿיטטער	62	6.85 – 6.60
האַפֿער	40	6.20 – 6.60
קוקורוץ באַנאַטער	75	6.05 – 6.15
אַנדערע	73	6.05 – 5.95
הירזע	—	6 — – 6.50

		פֿר. פֿריה-יאהר	
ווייצען		.	9 55
.		.	—.—
קוקורוץ		.	—.—
גערסטע		.	—.—
האַפֿער		.	—.—
.		.	6.54
רעפּס		.	—.—
		.	—.—

באַללען-מעהל

נוממער		קר. פֿל.
0	דער באַללען צו 100 קילאָגראַמם מיט זאַק	19 60
1	"	19 —
2	"	18 50
3	"	18 —
4	"	17 50
5	"	16 20
6	"	15 20
7	"	14 30
8	"	12 40
8½	"	10 30

שפּיריטוס	קר. פֿל.
אלטע מעטהאָדע פֿריכהעפֿע	32 25
נייע " קאַרטאָפֿפֿעל "	30 —

קורז-טאַבעללע פֿאָם 18 יענער

געלד-קורז

	פֿל.	קר.
זילבער-אַגיאָ	100	—
דוקאַטען	5	65
עסטערייכ-אונגאַרישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פֿראַנקס)	9	51
נאַפּאָלעאָנדאָר	9	51
דייטשע רייכסבאַנקנאָטען	58	75
20 מאַרק-שטיקע	11	73
פּאַפּיער-רובעל	1	17

לאָזע.

	פֿל.	קר.
1854-ער 4-פּראָצענטיגע שטאַאטס-לאָזע	119	—
1860-ער " גאַנצע	130	—
דטטא " האַלבע	139	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	168	—
דטטא " 50	167	—
קאַסא רענטענשיינע	39	—
טירקען-לאָזע	25	—
קרעדיט-לאָזע	171	—
קלאַרי-לאָזע צו 40 גולדען	38	—
דאָנוי-דאַמפּפֿש.-געזעללש.-לאָזע	108	—
אינזבּרוקער לאָזע	22	—
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	19	—
קראַקויער לאָזע " 20	20	—
אָפֿנער לאָזע " 40	40	—
פּאַלפֿי לאָזע " 40	37	—
רודאָלפֿס לאָזע " 10	19	—
סאַלם לאָזע " 10	53	—
וואַלדשטיינער לאָזע " 20	24	—
סט.-גענאָאַ לאָזע " 40	46	—

לאָזע.

	פֿל.	קר.
[illegible] לאָזע צו 2 גולד	24	—
פֿריקסטי לאָזע " 100	127	—
דטטא " 50	63	—
וואַלדשטיינ-לאָזע " 20	27	—
ווינדישגרעטץ-לאָזע 20	36	—
אונגאַרישע-פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד	114	—
טהייס-רעגאַל-לאָזע	109	—
וויענער-לאָזע	122	—

ווערטה-פּאַפּיערע

	פֿל.	קר.
אונגאַרישע גאָלדרענטע 6%	118	—
דטטא צו 4 פּראָצענט	85	37
אונגאַרישע פּאַפּיער-רענטע	84	60
אונגאַרישע גרונדענטלאַסטונגען	97	—
טעמעשוואַרער באַנאַטער	96	—
זיבענבירגישע	96	—
גאַליציש	97	—
בוקאָווינא	98	—
אונגאַרישע אייזענבאַהן-אנלעהען	133	—
ווייַנצעהנט-אַבלעזונגס-אָבליגאַציאָנען	97	—
פּפֿאַנדבריעפֿע דער אונגאַרישען באָדענ-קרעדיט-אַנשטאַלט צו 5 פּראָצענט	101	—
דער אונגאַרישען היפּאָטהעקען באַנק צו 5½ פּראָצענט	102	75
דער אונגאַרישען אללגעמיינען באָדענ-קרעדיט-אַנשטאַלט צו 5 פּראָצענט	98	50
דער אָסטבאַהן	89	—
דער נאָרדאָסטבאַהן	158	—

Eigenthümer und verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1883 — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

טהומס. אים יידישען אונד אים אונגארישען פאָלקס-כאראקטער ליעגען אונאויסגלייכבארע געגענזעטצע. דער יודע איזט איין שפּעקולאנט, הייסבליטיג; דער אונגאר היננעגען איזט רוהיג, איינגעצאָגען אונד שפּארזאם(?). איבריגענס זינד יא אויך דיא מייסטען יודען געגען דיא איינפיהרונג דער ציוויל-עהע!"

גאָנדאָטש זאגטע: „איך האלטע עס פיר אונמאָגליך, דאס זיך דאס גיטע אונגארישע בלוט מיט דעם שלעכטען יידישען דורך דיא מיש-עהע פערמישען זאָללע. דיא 600,000 יודען, וועלכע אין אונגארן זינד, וואָללען האבען, דאס זיך איהנען דיא 14 מיללאָנען כריסטען אנפּאססען זאָללען. דאס קאנן אונד ווירד ניכט זיין! ווענן דיא יודען אין דיא כריסטליכע געזעללשאפט איינגענאָממען ווערדען וואָללען, זאָ זאָללען זיא איינפאך כריסטען ווערדען, אונד דאנן ווירד זיך איבער דיא געשיכטע רעדען לאססען!"

נין ערהאָב זיך מיניסטער-פּרעזידענט טיסאָ אונד זאגטע: „געעהרטעס הויז! דיא העררען גייסטליכען האבען פאָר אללעם פערזיכערט, דאס זיא קיינע שטרייטיגקייטען אינטער דען קאָנפעססיאָנען שטיפטען וואָללען. איך וויל עס איהנען גלויבען, אבער זיא האבען דאָך מיט דעם פייער דער קאָנפעססיאָנעללען שטרייטיגקייטען צו שפּיעלען בעגאָננען, אונד זיא זאָללטען וויססען, דאסס דאס קינד, וועלכעס מיט דעם פייער שפּיעלט, וואָהל ניכט דיא אבזיכט האט, דאס הויז דעם פאטערס אין בראנד צו שטעקען, וועלכער פאלל אבער דעננאָך אָפט איינטריטט. זאָבלד פּעטיציאָנען, וויא דיעזע דער גייסטליכקייט, פּפלעגט דיא רעגיערונג אָפט ליעבער דער פערגעססענהייט אנהיימפאללען צו לאססען. דיא העררען גייסטליכען-רעדנער האבען אויך דיא פראגע דער ציוויל-עהע פאָרגעבראכט. — נון, דער געזעטצ-ענטוואורף איבער דיא ציוויל-עהע ווירד האָפפענטליך באלד, יעדענפאללס אבער נאך היער, צור פערהאנדלונג געלאנגען. איך וויים, דאס פּיעלע אונטער דען קאטהאָליקען אונד ניכט-קאטהאָליקען געגען דיא איינפיהרונג דער ציוויל-עהע זינד. אבער וויר וואָללען דורך איינפיהרונג דער ציוויל-עהע גאר קיינער רעליגיאָן שאדען. איזט יא דאָך דיא ציוויל-עהע זעלבסט אין דען פראָממסטען קאטהאָלישען שטאאטען, וויא אין פראנקרייך אונד בעלגיען, איינגעפיהרט, אָהנע דאס דיא קאטהאָלישע רעליגיאָן היעדורך צו קורץ קאממט. נאך דעם פראנצאָזישען ציוויל-עהע-געזעטצע איזט דיא שיידונג זאָגאר נאך שווערער, אלס נאך דעם קאטהאָלישען געזעטצע. אויך דיא גייסטליכקייט ווירד דורך דיא ציוויל-עהע ניכט פערקירצט, דענן איבעראלל ווירד נאך דער ציוויל-טרויאונג אויך דיא רעליגיאָזע טרויאונג פאָרגענאָממען. זעלבסט דאָרט, וואָ פאסט זייט איינעם יאהרהונדערטע דיא ציוויל-עהע איינגעפיהרט איזט, געהאָרט עס אויך הייטצוטאג נאָך צו דען גראָסטען זעלטענהייטען, דאס דער ציוויל-טרויאונג ניכט אויך דיא רעליגיאָזע טרויאונג פאָם זעעל-זאָרגער פאָרגענאָממען ווירד. — איך וויעדערהאָלע נאָכמאלס: דיא העררען גייסטליכען מאָגען מיט דעם פייער דער קאָנפעססיאָנעללען שטרייטיגקייטען ניכט שפּיעלען!" אונגארן איזט דאדורך צור בעריהמטהייט געלאנגט, דאס היער פריהער אלס אין דען מייסטען לענדערן דער קאמפף צווישען קאטהאָליקען אונד פּראָטעסטאנטען אויפהאָרטע. עס זאָלל היער דאהער אויך וויטער גאר קיין קאמפף צווישען דען קאָנפעססיאָנען אויפקאָממען! יא, וועגען דעם ליעבען פריעדענס צווישען דען פערשיעדענען קאָנפעססיאָנען זאָלל מאן זאָ מאנכעס נאכגעבען. איך ביטטע אן יעדען זאָהן דעס פאטערלאנדעס דיא ביטטע, דיא קאָנפעססיאָנען געגען איינאנדער ניכט צו העטצען, אונד צו בעדענקען, דאס אין שטיין וואָהל לייכט איינס ראָללען געבראכט ווערדען קאנן, דאס עס אבער שווער צו בערעכנען איזט, וואָ ער צום שטעהען קאָממען ווירד! — ביזהער וואר היער דיא קאטהאָלישע גייסטליכקייט פּאטריאָטיש אונד טאָלעראנט. דאפיר וואורדע זיא אויך געעהרט אונד בעלאָהנט. דענן זעלבסט אין איינעם שטאאטע, וואָ לייטער קאטהאָליקען וואָהנען, ערפרייט זיך דיא קאטהאָלישע גייסטליכקייט קיינער זאָלך גוטען שטעללונג, וויא היער אין אונגארן. זאָללטע אבער דיא קאטהאָלישע גייסטליכקייט אין אונגארן איהרען ביזהעריגען טאָלעראנטען שטאנדפּונקט פערלאססען אונד נור דיא קאטהאָלישע רעליגיאָן צור העררשאפט בריננען וואָללען — זאָ ווערדע זיא דורך הערויפבעשוואָרונג דעס קאמפּפעס זייטענס דער ניכט-קאטהאָלישען כריסטען נור זיך זעלבער שאדען!"

דיעזע רעדע דעס מיניסטער-פּרעזידענטען מאכטע איינען טיעפען איינדרוק. היעטע ווירד נון, וויא געזאגט, אויך דיא טאפּאָלצאער פּעטיציאָן אים אונגארישען רייכסטאגע צור פערהאנדלונג געלאנגען. וויר זינד אויף דאס רעזולטאט ניכט נייגיעריג, דא וויר עס שאָן אים פאָראוס וויססען, דאס זאָוואָהל דיא רעכטע, אלס אויך דיא לינקע פּארטייא דיעזע ווינשע דער טאפּאָלצאער וועהלער פערווערפען ווערדען.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* „דארף איין יודע ריכטער זיין?" דיעזע פראגע איזט וואָהל איבעראלל, וואָ דיא יודען-עמאנציפּאציאָן בערייטס צור טהאט געוואָרדען, פאָן זעלבסט געלאָזט. עס גיבט דאהער אין אללען שטאאטען, אין דענען דיא גלייכבערעכטיגונג דער יודען דורכגעפיהרט וואורדע, וועננגלייך אין פערהעלטניסמעסיג נור געריננער אנצאהל, אויך יידישע ריכטער. דער פאלל יעדאָך, דאס דער אנטי-סעמיטישע גייסטליכע האפּקא אין בערלין עס פערווייגערטע, פאָר איינעם יידישען ריכטער איינען אייד אבצולעגען, וואָפיר איבער דענזעלבען זאָגאר איינע עמפּפינדליכע שטראפע פערהענגט וואורדע — האט אין געוויססען קרייזען דייטשלאנדס פיעל באָזעס בלוט געמאכט. איינע בערלינער דעפּעשע פאָם 19-טען דיעזעס מעלדעט: „דיא זאָגענאננטע „דייטש-קאָנזערוואטיווע" פּארטייא בריננט ביים פּארלאמענטע פאָלגענדען אנטראג איין: „יעדער כריסט איזט בערעכטיגט צו דער פאָרדערונג, איינען אייד נור פאָר איינעם זאָלכען ריכטער אבלעגען צו מיססען, דער עבענפאללס צור כריסטליכען רעליגיאָן געהאָרט. — דען יודען מיס אבער דאס גלייכע רעכט איינגערייטט ווערדען. אויך זיא דירפען ניכט געצוואונגען ווערדען, פאָר איינעם מענשען איינען אייד אבצולעגען, דער ניכט צו איהרער קאָנפעססיאָן געהאָרט." — דיא „נייע פרייע פּרעססע" בעמערקט היעצו רעכט גייסטרייך: „דיא „דייטש-קאָנזערוואטיווע" פּארטייא אין בערלין האט ניע וואָללען צוגעבען, דאס אויך יודען צו ריכטערן ערנאננט ווערדען! מיט דיעזעם איהרעם אנטראגע, דאס איין כריסט בערעכטיגט זייא, דיא אבלעגונג איינעם איידעס פאָר איינעם מאננע, דער ניכט עבענפאללס כריסט איזט, צו פערווייגערן — וויל זיא איינענטליך נור דאס ערציעלען, דאס דיא יודען אוים דעם ריכטער-שטאנדע אויסגעשלאָססען ווערדען, דאמיט קינפטיג נור כריסטען דאס ריכטער-אמט בעקליידען קאָננען. נון מיס אבער דיא „דייטש-קאָנזערוואטיווע" פּארטייא זעלבסט צוגעבען, דאס וועגען דעם גרונדזאטצעס דער גלייכ-בערעכטיגונג אויך דען יודען דאס רעכט איינגערייטט ווערדען מיססע, איינע איידעסלייסטונג פאָר איינעם מאננע צו פערווייגערן, דער ניכט צו איהרער רעליגיאָן געהאָרט: וואס ווערע דא דאס ענדע? — דיא יודען דירפטען קיינע ריכטער זיין, וויל יא איין כריסט פאָר איינעם יידישען ריכטער קיין אייד אבלעגען מיססע! אבער אויך דיא כריסטען דירפטען דאנן קיינע ריכטער זיין, וויל יא קיין יודע גענאָטהיגט ווערדען דירפטע, איינען אייד פאָר איינעם כריסטליכען ריכטער אבצולעגען! ווער זאָללטע אלזאָ דאָך ריכטער זיין? אָדער זאָללטע מאן עטווא פיר דיא כריסטען כריסטליכע אונד פיר דיא יודען יידישע ריכטער ערנעננען? מאן זיעהט, דאס דיא „דייטש-קאָנזערוואטיווע" פּארטייא דורך איהרען יודענ-פיינדליכען אנטראג נור זיך זעלבסט לעכערליך געמאכט האט!"

הויז אונד פערליעבטע זיך אין איהרע איינציגע, דאמאלס ערסט 17 יאהרע אלטע טאָכטער חנה. דאס מעדכען ערווידערטע ליידער זיינע ליעבע, וואס דען עלטערן, וועלכע פאָרויסזעהענד דאראן דאכטען, נאך האָללאנד צו קאָממען, אום היער אויך אָפפענטליך אלס יודען לעבען צו קאָננען, זעהר אונאנגענעהם וואר, אונד זיא וואנדטען זיך אן מיך אונד אן דע ווידאל (אן דען פאטער דעם פאטערס דיעזעס מעדכענס) אום ראטה. איך עמפּפאהל איהנען אין מיינעם שרייבען, זאָפאָרט, זעלבסט אויף דיא גראָססטע געפאהר היין, מיט איהרער טאָכטער אויס ליססאבאָן צו פליכטען אונד היעהער צו קאָממען. דיא אונגליקליכען פאָלגטען מיינעם ראטהע, אבער קוים בעשטיעגען זיא דאס שיפף, דא וואורדען זיא זאָפאָרט פאָן דען אינקוויזיטאָרען ערגריפפען, נאך ליססאבאָן צוריקגעפיהרט אונד דא אין דען קערקער געוואָרפען." —

„אונד חנה?" פראגטע אבוהב.

„חנה, וועלכע מיט איהרער כריסטליכען געזעללשאפטערין דאס שיפף בעשטיעגען, וואורדע פאָן דערזעלבען אין דעם אונטערען שיפּפס-ראומע דעראָרט פערבאָרגען, דאס זיא דיא אינקוויזיטאָרען גאר ניכט בעמערקען קאָננטען, אונד זאָ טראָף דיעזעס מעדכען היער איין מיט איינעם דאָפּפעלט פערוואונדעטען הערצען, מיט איינער קראנקהייט אוים אונגליקליכער ליעבע אונד מיט דעם וועה-געפיהל, דאס איהרע עלטערן איהרעטוועגען דיא פלוכט ערגריפפען אונד דאדורך אין דיא געוואלט דער גרויזאמען אינקוויזיציאָן געראטהען! היער לעבטע זיא ביי איהרעם גראָספאטער דע ווידאל, דער זיך אללע מיהע גענאָממען, זיא צו טראָסטען אונד פאָן איהרער הערצענס-קראנקהייט צו היילען. — אלס נון דיא פאָן מאָנטעציינאָס פערבריינטע נאכריכט היער אללעם אין בעוועגונג פערזעטצטע, וואָללטע אויך מיין מאנן האָללאנד פערלאססען אונד נאך בראזיליען רייזען. ער האט זיך בערייטס פאָן דעם פּרינצען פאָן אראַניען עמפּפעהלונגס-שרייבען אן דיא פּרעפעקטען דער אמעריקאנישען האנדעלס-קאממערן פערשאפפט. איך אבער היעלט איהן פאללע פיער יאהרע פאָן זיינעם פאָרהאבען צוריק, ביז ענדליך יעטצט דע ווידאל דען ענטשלוס פאסטע, מיט איינינגען אונזערער גלויבענסגענאָססען דיא רייזע נאך דעם וועסטען זיד-אמעריקא צו וואגען אונד אויך זיינע ענקעלין מיטצונעהמען, אום זיא ניכט פאָן זיינער זייטע צו לאססען אונד איהר אויף דער רייזע צערשטרייאונג צו פערשאפפען. — אָ! ווארום האבע איך וועניגסטענס דאס ארמע קינד ניכט צוריקגעהאלטען! — אָ, דיא דאָפּפעלט אונגליקליכען עלטערן!"

בעפאָר וויר נון אונזערע ערצעהלונג וויטער פאָרטשפּיננען, מיססען וויר נאך דען לעזער אום איין וועניג געדולד ביטטען, דיא לעבענסבעשרייבונג דיעזעס הויפּטהעלדען אונזערער ערצעהלונג, נעמליך דעם מנשה בן ישראל, קעננען צו לערנען. וויר פערשפּרעכען איהם היעפיר, דאס וויר, נאך בעענדיגונג דיעזער היסטאָרישען לעבענסבעשרייבונג, דיעזע אינטערעססאנטע ערצעהלונג ניכט מעהר אונטערברעכען ווערדען.

וויא וויר בערייטס אין אונזערעם גראָססען ראָמאן „דיא צוויא שוועסטערן" אויספיהרליך געשילדערט, האבען זיך נאך דעם אבפאללע דער ניעדערלאנדע פאָן שפּאניען פיעלע מאראנען נאך דען פרייען ניעדערלאנדען געפליכטעט, אום דא אָפפען דען וואהרען גלויבען אנבעטען צו קאָננען — אונטער דיעזען מאראנען, וועלכע זיך פאָן שפּאניען אונד פּאָרטוגאל נאך האָללאנד געפליכטעט, בעפאנד זיך אויך איין מאנן מיט זיינעם ווייבע אונד זיינעם זאָהנע. דיעזער מאנן וואר יוסף בן ישראל, אונד דאס קליינע קינד וואר זיין זאָהן מנשה, וועלכער אים יאהרע 1604 אין ליססאבאָן געבאָרען וואורדע.

אין אמסטערדאם אנגעלאנגט, וואורדע דיעזער מנשה דעם דאָרטיגען ראבבינער ר' יצחק עזיאל צור אויסבילדונג איבערגעבען. היער מאכטע דיעזער בענאבטע, לערנבעגיעריגע קנאבע זאָלכע ריעזענהאפטע פאָרטשריטטע, דאס ער שאָן צו 15 יאהרען אלס „דרשן" אויפטראט אונד נאך פאָר בעענדיגונג 18. יאהרע ראבבינער וואורדע.

אום דיעזע צייט פערהייראטעטע ער זיך אויך מיט איינער אור-ענקעלין דעם בעריהמטען דון יצחק אברבנאל, נאמענס רחל. מנשה וואר אויף דיעזע הייראטה ניכט וועניג שטאָלץ, היעלט ער דאָך פעסט אן דעם גלויבען, דאס דיא פאמיליע אברבנאל אין געראדער ליניע פאָן דוד המלך אבשטאממט. מיט דיעזער פרויא האטטע ער דרייא קינדער, צוויא זאָהנע, יוסף אונד שמואל, אונד איינע טאָכטער, וועלכע עבענפאללס חנה געהייסען.

דער יונגע מנשה וואר נון רב אונד דרשן אין דער אמסטערדאמער „נוה שלום-געמיינדע". בייא דעם פריעדליכען צוזאממענלעבען, וועלכע דאמאלס צווישען דען פערשיעדענען קאָנפעססיאָנען אין דען פרייען ניעדערלאנדען העררשטע, וואר עס ניכט זעלטענעס, דאס אויך כריסטליכע געלעהרטע אונד גייסטליכע דיא סינאגאָגע בעזוכטען אונד דיא פּרעדיגטען דעם מנשה בן ישראל אנהאָרטען.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

דער קולטור-קאמפף

אים אונגארישען רייכסטאגע.

מיט דעם פאָרגעסטריגען טאגע האט דיא קאָנפעססיאָנעללע פראגע איהרען איינצוג אין דאס אונגארישע אבגעאָרדנעטען-הויז געהאלטען. עס בעגאננען דא דיא פערהאנדלונגען איבער איינע רייהע פאָן פעטיציאָנען, וועלכע רעליגיאָנס-אנגעלעגענהייטען בעטרעפפען: דיא פעטיציאָנען דער גייסטליכקייט, דער טאפאָלצאער וועהלער אונד דעם ערלויער איזראעליטישען געזעלליגקייט-קלובס. דאנן פאָלגען דיא פערהאנדלונגען איבער דאס וואוכער-געזעטץ, איבער דאס נייע שול-געזעטץ אונד איבער דאס נייע ציוויל-עהע-געזעטץ, אונד דא ווערדען דיא אנטי-סעמיטישען דעפוטירטען איבעראלל געלעגענהייט פינדען, איבער דיא יודען לאָזציעהען. ליידער צייגט עס זיך, דאס אויך שאָן איינינע פאָן דער אונגארישען גייסטליכקייט, וועלכע ביז יעטצט פיר דיא ליבעראלסטע אונד טאָלעראנטעסטע געגאָלטען, פאָם אנטי-סעמיטיסמוס אנגעשטעקט זינד. עס איזט וואהרליך ניכט צו בעגרייפען, וויא דיא אונגארישע גייסטליכקייט, אן דערען שפיטצע זאָ האָכגעבילדעטע מעננער, וויא האיינאלד, שאמאשא אונד יאנאָש שטעהען, אנטי-סעמיטישע מיטגליעדער אין איהרעם קרייזע האבען קאָננע!

דיא פאָרגעסטריגע זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאגעס וואר אויסעראָרדענטליך שטארק בעזוכט; אויך דיא גאלעריען וואָרען דיכט בעזעטצט. דענן יעדער וואר אויף דיא פערהאנדלונג דער טאָפאָלצאער פעטיציאָן נייגיעריג. דיעזע נייגיערדע וואורדע אבער פאָרגעסטערן נאָך ניכט בעפריעדיגט, וויל דיא פעטיציאָן דער גייסטליכקייט, וועלכע צוערסט צור פערהאנדלונג געקאָממען, דיא גאנצע זיטצונג אין אנשפרוך גענאָממען אונד איבער דיעזעלבע ערסט אין דער הייטיגען רייכסטאגס-זיטצונג אבגעשטיממט ווירד.

אין דיעזער איהרער פעטיציאָן פערלאנגען דיא קאטהאָלישען גייסטליכען: 1) דאס דער פאָנד דעס רעליגיאָנס אונד אינטערריכטס אלס ריין קאטהאָליש בעטראכטעט ווערדען מאָגע; 2) דאס דיא מיטטעל-שולען אונטער דער אָבערהערשאפט דער קאטהאָלישען גייסטליכקייט שטעהען זאָללען אונד 3) דאס מאן אין אונגארן דיא מיש- אָדער ציוויל-עהען ניכט אויפקאָממען לאססע.

ביא דען פערהאנדלונגען איבער דיעזע פעטיציאָן שפראכען צווייא דעפוטירטע, וועלכע צוגלייך קאטהאָלישע גייסטליכע זינד, ניכט נור געגען דיא יודען, זאָנדערן אויך געגען אללע ניכט-קאטהאָליקען, נעמליך געגען רעפאָרמירטע, פראָטעסטאנטען, קאלווינער או' ז' וו'. דיא קאטהאָלישען גייסטליכען זינד נעמליך אויך פיינדע דער מיש-עהען צווישען קאטהאָליקען אונד פראָטעסטאנטען. ביא מיש-עהען צווישען קאטהאָלישען אונד ניכט-קאטהאָלישען כריסטען עקסיסטירט איין געזעטץ, דאס דיא מעננליכען קינדער דיעזער מיש-עהע דיא רעליגיאָן דעם פאטערס אונד דיא ווייבליכען דיא רעליגיאָן דער מוטטער אננעהמען מיססען. — דיעזעס געזעטץ וואָללען דיא גייסטליכען אומשטאָססען אונד בעשטיממען לאססען, דאס ביא יעדער איינצוגעהענדען מיש-עהע דיא עלטערן זיך שריפטליך פערפפליכטען מיססען, איהרע קינדער נור קאטהאָליש צו ערציעהען. ענדליך ווינשען דיא גייסטליכען נאָך, דאס דער זאָננטאג אונד אויך אללע קאטהאָלישען פייערטאגע פיר אללע לאנדעס-בעוואָהנער רוהע-טאגע זיין זאָללען; זאָ דאס קיינער אן דיעזען רוהע-טאגען דאס געשעפט אָפפען האבען דארף.

דער ערסטע רעדנער וואר דער קאטהאָלישע גייסטליכע יאנאָש. אים ווינערליכען פרעדיגער-טאָנע שפראך ער זאלבונגספאָלל איבער דיא האָהען פערדיענסטע דער קאטהאָלישען גייסטליכקייט אום דאס פאטערלאנד; דאנן שפראך ער פאָן דער היילינקייט דער עהע, וועלכע דורך דיא מיש-עהע פעראונרייניגט ווירד. — אום דיא צוהאָרער געגען דיא ציוויל-עהע איינצונעהמען, גריפף ער צו אבשייליכען פערדעכטיגונגען דער יודען, דאס זיא אין אונגארן דאס דייטשטהום נאָך אימטער אויפרעכט ערהאלטען. טראָטצדעם עס ערוויעזען איזט, דאס גערדע דיא יודען אם שנעללסטען זיך „מאדיארי-זירען". — דאס גאנצע הויז האָרטע מיט מיספאללען דיעזע לאנגווייליגע רעדע אן אונד מאן ריכטעטע אן יאנאָש אָפטערס דען רוף, אויפצוהאָרען אונד פאָם ווייטערשפרעכען אבצושטעהען.

נאָך יאנאָש שפראך איין דריטער קאטהאָלישער גייסטליכער אים בעקעש דיולא, נאמענס גאָנדאָטש. זיינע רעדע וואר ניכט מעהר לאנגווייליג; זיא וואר איינפאך לעבערליך. אים נאמען דער פרייהייט וויל גאָנדאָטש ביא מיש-עהען דען עלטערן דיא פפליכט אויפצווינגען, דיא קינדער קאטהאָליש צו ערציעהען. אויך דיא יודען-פראגע וויל ער אים נאמען דער פרייהייט דאהין בעאנטוואָרטען: דיא יודען זאָללען גאנץ איינפאך כריסטען ווערדען, וואָביא מאן דאנן דען גאנצען לערם אונד דיא גאנצע ציוויל-עהע ערשפארען ווירדע. דיעזער קאָמישע געדאנקע עררעגטע אין אללגעמיינעס געלעכטער אים הויזע.

דאָך בראכטע דיעזע אנטי-סעמיטישע האלטונג דער גייסטליכקייט אינזאָפערנע איינען נוטצען, אלס דיא מאיאָריטעט דעס הויזעס אונד העררן פאָן טיסאָ אן דער שפיטצע געלעגענהייט פאנדען, צו גונסטען דעס קאָנפעססיאָנעללען פריעדענס ענטשיעדען שטעללונג צו נעהמען. דאס הויז צייגטע, דאס אין אונגארן דיא רעליגיאָזע אונדולדזאמקייט ניכט אויפקאָממען קאנן אונד דאס דיא רעגיערונג אים קאמפפע געגען דיא רעליגיאָזע אונדולדזאמקייט אללע פארטייען אויף איהרער זייטע האבען ווירד.

אין איינער קורצען קרעפטיגען רעדע מאכטע מיניסטער-פרעזידענט טיסאָ דען גייסטליכען זיינען שטאנדפונקט קלאר, אינדעם ער עס צום אויסדרוקע בראכטע, וויא אונפאטריאָטיש עס זייא, אונפריעדען אונד צווייטראכט צווישען דען פערשיעדענען קאָנפעססיאָנען דעס לאנדעס שטיפטען צו וואָללען. אין דיעזער רעדע האט זיך אויך העררן פאָן טיסאָ ענטשיעדען פיר דיא איינפיהרונג דער ציוויל-עהע אויסגעשפראָכען. מיט געהאָבענער שטיממע ווארנטע ער דיא גייסטליכקייט, וועלכע עס אין אונגארן זעהר גוט האט, איינען קאמפף הערויפצובעשוואָרען, וועלכער פיר זיא זעלבער לייכט געפעהרליך ווערדען קאנן. —

נאָך דיעזער פאָרהער געשיקטען אללגעמיינען בעטראכטונג וואָללען וויר נונמעהר צום איינגעהענדען רייכסטאגס-בעריכטע איבערגעהען.

צוערסט שפראך דער רעפערענט דער פעטיציאָנס-קאָממיססיאָן אלבערט בערזעוויטצי. ער זאגטע אונטער אנדערעם: „דיא קלאגע דער גייסטליכקייט איבער דיא פיעלען קאָנפעססיאָנסלאָזען שולען איזט איינע אונגערעכטע, דענן נאָך דעם נייעסטען אויסווייזע בעטראָגט דיא אנצאהל דער קאָנפעססיאָנסלאָזען שולען נור 14 פּערצענט, וועהרענד דיא קאָנפעססיאָנעללען שולען 86 פּערצענט אויסמאכען. —

דער דעפוטירטע יאנאָש זאגטע: „דיא עהע צווישען יודען אונד כריסטען וויל דיא קאטהאָלישע קירכע דעס איהר געביהרענדען איינפלוססעס אויף דיא רעליגיאָזע געזינונג דער גלייביגען אונד אויף דיא ערציעהונג דער קינדער בערויבען. דיא קאטהאָלישע געזינונג איזט אונמאָגליך אין איינער עהע, וואָ מאנן אונד ווייב פאָן פערשיעדענער רעליגיאָן זינד. דאנן איזט נאָך דער ציוויל-עהע דיא שיידונג ערלויבט, דיא אבער נאָך דעם קאטהאָלישען געזעטצע אונערלויבט איזט. — געעהרטעס הויז! פיעלע ערווארטען פאָן דער איינפיהרונג דער ציוויל-עהע ווענינסטענס דען נוטצען, דאס זיך דאדורך דיא יודען מיט דען כריסטען פערשמעלצען ווערדען. ניין! דאס זינד איטעלע האָפפנונגען: דיא יודען ווערדען אימטער אונד עוויג מיט גראָסטער הארטנעקיגקייט דאשטעהען אונד זיך מיט דען איבריגען פאָלקערן ניעמאלס פערשמעלצען. אין אנדערעם לאנדע זינד זיא דיא טרעגער דעס דייטש-

---

פאָלליעטאָן.

ריקקעהר דער יודען נאָך ענגלאנד.

(9-טע פאָרטזעטצונג.)

מעהרערע קליינע שיפפע, דיא מאן הינאבגעלאססען האטטע, פיללטען אונד איבערפיללטען זיך אים אויגענבליקע מיט הילפעזוכענדען. זיא וואורדען אומגעשלאגען, אונד וואס דארין וואר, פערזאנק אין דיא טיעפע דעס מעערעס. פיעלע ערשטיקטען אונד פערבראנטען אין דען אונטערען רייטען דעס שיפפעס; אן דען קעטטען דעס שיפפעס הינגען מאנכע שטונדען-לאנג, ביז זיא ענדליך דיא הייס-געוואָרדענען קעטטען לאָזלאססען אונד זיך אינס מעער שטירצען מוסטען. —

אונד זיעהע! אן איינעס דער פאָן דען וועללען אומגעוואָרפענען קלייגערען שיפפע קלאממערטען זיך אכט פערזאָנען אונד זוכטען, דאס שיפף אומצוקעהרען, וואס אויך באלד געשעהען וואר. דאס געשאה וואָהל נאָך ריעזיגהאפטער אנשטרענגונג, וועלכע דורך דיא פורכט דער הערבייאיילענדען געפרעססיגען הייפישע פערמעהרט וואורדע, דענן, וויא דיעס געוואָהנליך ביא יעדעם שיפפס-אונגליק צו געשעהען פפלעגט, עס קאמען דיא הייפישע הערבייא, אום דיא אינס מעהר געפאללענען מענשען צו פערשלינגען. דאס שיפף וואר וואָהל פאָלל וואססער, אבער דיא מעננער זעטצטען זיך דאָך היניין אונד שאָפפטען עס מיט איהרען היטען אויס. —

אונד זאָ געלאנג עס איינינען שיפפבריכיגען נאָך פערצווייפעלטען אנשטרענגונגען, דאס שיפף פאהרבאר צו מאכען. נון שוואמטען דיא ארמען אויף דעם וויטען מעערע אין דעם קליינען פאהרצייגע אומהער, אָהנע טרינק-וואססער אונד אָהנע נאהרונג, ביא שטארקער היטצע אם טאגע אונד ביא העפטיגער קעלטע וועהרענד דער נאכט.

ענדליך ערבליקטען זיא לאנד, אבער דיא קיסטע וואר זעהר שטייל, וואָ דורך איינען אונגעהייערן וועללען-שלאג איינע פאָרטוועהרענדע בראנדונג וואר, וועלכע דאס קליינע שיפף זיכער לייכט צערשעללט אָדער צערשמעטטערט העטטע; דיא אונגליקליכען מוסטען צוריק-רודערן, אום אירגענד איינען זיכערן האפען אויספינדיג צו מאכען.

IV מנשה בן ישראל.

דיא נאכריכט פאָן דעם אים פאָריגען קאפיטעל געשילדערטען שיפפס-אונטערגאנגע וואורדע איבעראלל, וואָהין זיא געדרונגען, מיט שוידערן פערנאָממען. נאמענטליך אין אמסטערדאם, וואָ דיא מייסטען פערוואנדטען דער פעראונגליקטען וואָהנטען, הערשטע וועגען דיעזעס שרעקליכען עראייגניסעס דיא טיעפסטע טרויער. —

יצחק אבוהב, איין אנפערוואנדטער יענעס יעקב אבוהב, שטירצטע אין דאס הויז זיינעס פריינדעס מנשה בן ישראל מיט דעם רופע דער פערצווייפלונג: „אונזערע האָפפנונג איזט דאהין — אונד אויך דיינע „האָפפנונג איזראעלס" איזט אויף דעם מעערע געשייטערט."

אום דיעזען אויסדרוק: „דיינע האָפפנונג איזראעלס איזט דאהין", צו ערקלערען, מיססען וויר אונזערע לעזער אן דאס בערייטס ערוועהנטע עראייגניס ערינגערן, דאס אים יאהרע 1644 מאָנטעזינאָס נאָך אמסטערדאם קאם אונד דא דיא וואונדערבארע געשיכטע ערצעהלטע, דאס ער אין אמעריקא ווילדע מענשען געטראָפפען, וועלכע נאָך יידישען געזעטצען אונד געברייכען לעבען אונד דעם צו פאָלגע יודען זיין מיססען. אויף גרונד דיעזער מיטטהיילונג האטטע מנשה בן ישראל איין ווערק אונטער דעם נאמען „דיא האָפפנונג איזראעלס" הערויסגעגעבען, אין וועלכעם ער אונטערזוכונגען איבער דאס פערבלייבען דער „צעהן שטעממע" אנגעשטעללט אונד דאראויף הינגעוויעזען, דאס דיא אורבעוואָהנער אמעריקאס דיא נאכקאָממען יענער אלס פערלאָרען געהאלטענען ביידער זינד;

„„לעסטערע ניכט! (זאגטע מנשה) דיא האָפפנונג איזראעלס שייטערט ניע! האבען וויר דענן געוויססהייט, דאס אויך דע ווידאל צו גרונדע געגאנגען? איך ווענינסטענס האלטע דיעזען מאנן פיר אונפערלעצליך, דער מיט גאָטטעס הילפע אללען געפאהרען ווידערשטעהען קאנן.""

„אָ, פאטער; (ריעף יעטצט שמואל, דער זאָהן מנשה'ס) וואס איזט אויס דער אונגליקליכען חנה געוואָרדען? איך פירכטע, זיא איזט ערטרונקען, אָדער האט זיא זיך זעלבער ערטרענקט?"

„וואס פיר חנה מיינסט דוא?" פראגטע יצחק אבוהב.

„יא, דאס שיקזאל דיעזעס מעדכענס לאסטעט שווער אויף מיינעם הערצען, (זאגטע רחל, דאס ווייב דעס מנשה) איהרע מוטטער וואר מיינע שוועסטער. ביז פאָריגעס יאהר לעבטען דיא עלטערן דיעזער אונגליקליכען חנה אלס רייכע, וואָהלהאבענדע אונד אללגעמיין געאכטעטע כריסטען אין ליססאבאָן. נאטירליך וואָרען זיא נור צום שיינע כריסטען פיר דיא אויסענוועלט, אים איננערן אבער לעבטען זיא, וויא דיא מייסטען מאראנען, אלס פראָממע יודען. פלאָטצליך טראט איין ענגלישער קויפמאנן, נאמענס ריכארד ניקאָלאס, מיט איהנען אין האנדעלס-פערבינדונג, בעזוכטע אָפט איהר